

Mocsáry Lajos emléktáblájának leleplezése

A csehszlovákiai Losonc melletti Kurtány pusztán született 1826. október 26-án a dualizmus korának legjelentősebb nemzeti-ségi politikusa, a szláv és román nemzetiségek jogainak védője, oltalmazója: Mocsáry Lajos. A CSEMADOK losonci járási bizottságának a kezdeményezésére Mocsáry születésének 160. évfordulója alkalmából emléktáblát helyeztek el ma is álló szülőházának falán. Az ünnepségen részt vettek a CSEMADOK szervezetein kívül Losonc város és környéke nemzeti bizottságainak a képviselői, valamint a Nógrádi Múzeum igazgatója, Böszörményi István, a füleki magyar gimnázium tanára az alábbi emlékbeszédet tartotta:

Mintegy 160 éve a kilenc házból álló Kurtány pusztája legnagyobb épületében, a domboldalon álló kúriában jelentős eseményre készültek. Mocsáry Imre, Nógrád vármegye táblabírája és felesége, Sréter Franciska, első gyermekük születését várták. Október 26-án megszületett fiuk, aki a Lajos nevet kapta a kezestségben. Mocsáry Lajos abból a nógrádi középbirtokos rétegből származott, amely számos haladószellemű jeles személyiséget adott a hazának. Gondoljunk csak Rákóczi fejedelem kancellárjára, a losonci Ráday Pálra, vagy a közeli Lázi-pusztán született Beniczky Herminre, aki Veres Pálné néven lett a nőnevelés úttörője, vagy akár a sztrégovai nagy kortársra, Madách Imrére.

Az ifjú Mocsáryra nagy hatással voltak pesti diákévei, Kossuth és Széchenyi tevékenysége. A reformkori, forradalmat érlelő város formálta őt a polgári átalakulást pártoló, közügyekkel tördődő férfiúvá, és a fiatal vidéki nemes eljutott a társadalmi átalakulásért és nemzeti függetlenségért folyó küzdelem tudatos vállalásáig. Súlyos betegsége azonban külföldi gyógykezelést igényelt, és csak 1850-ben tért haza feleségével, Wesselényi Miklós özvegyével, valamint annak két fiával, és a Losonc melletti Kurtányban, a családi kúriában húzta meg magát az abszolutizmus súlyos éveiben. Majd Eger melletti birtokára, Andornakra költözve, fokozatosan bekapcsolódott a politikai életbe. Borsod megye alispánja, országgyűlési képviselője lett, az 1861-es országgyűlésen a 48-as forradalmi törvények

vizualizálását követelte, és a Függetlenségi Párt egyik alapítójaként folytatta politikai küzdelmeit.

Magát ugyan nem tartotta nemzeti-ségi politikusnak, de életművének ez a legmaradandóbb része, ami mindmáig nem avult el és a legtöbb tanulságot hozza az egész Kárpát-medence népei számára. Arra figyelmeztetett, hogy csak egy esetben oldhatók meg az ország gondjai: „ha őszintén bevalljuk, hogy hazánk soknyelvű ország..., ha minden hátsó gondolat és rejtett célzatok nélkül, becsületesen engedünk szabad fejlődést minden nyelvnek és nemzetiségnek, ha képesek vagyunk szabadságot és jólétet biztosítani e hon minden polgárának.” — Egész életében megalkuvás nélküli szószólója volt a nemzetiségi egyenjogúságnak, a magyar és nem magyar nemzetek megbékélésének, összefogásának. Az európai jelentőségű 1868-as nemzetiségi törvény megalkotása alkalmával megértéssel fogadta a szlovák részről érkezett javaslatokat. És amikor a későbbiek során tiltakozott a nemzetiségi elnyomás és az erőszakos asszimiláció politikája ellen, „kiérdemelte Magyarország nemzetiségeinek a háláját” — írta róla a szlovák Národnie Noviny. A szlovák értelmiség azt sem felejtette el Mocsáryról, hogy 1895-ben az ő közbenjárására hagyták jóvá a korábban betiltott Matica Slovenská helyett alapított Szlovák Múzeum Egyület alapszabályait. Ennek elnökeivel, Andrej Kmettyel szoros baráti kapcsolatokat tartott fenn, amiről kiadott levelezésük is tanúskodik. De támogatta a csehek és lengyelek nemzeti törekvéseit, majd nagy elégtételül szolgált neki, hogy a karánsebesi román választópolgárok szavazataival került 1888-ban ismét a parlamentbe.

Nagyra értékelte őt a magyar progresszió is: Ady Endre, Jászi Oszkár és mások. Jászi írta hozzá ezeket a sorokat: „A Te működésed sokunk véleménye szerint az újabb magyar történelem legeszményibb lapjaira tartozik.”

Népe jövője feletti mélységes aggodalom közepette halt meg Andornakon 1916. január 8-án. „Eljön az idő — hangzott el sírjánál —, amikor majd megértene, nem úgy, mint akik a félreértés gözeln át nem látták lényed nemességét.”